

KULTURMINNEKOMPASSET: REGIONAL PLAN FOR KULTURMINNEVERN I BUSKERUD

ROLLAG KIRKEGREN

ROLLAG KOMMUNE

I Rollag kirkegrend finnes både et relativt flatt jordbrukslandskap i dalbunnen og ei husmannsgrend i den bratte lia, som til sammen forteller viktige deler av jordbrukshistorien i Numedal. Landskapet både nede i dalbunnen og i den tidligere husmannsgrenda har gjennomgått få endringer gjennom 1900-tallet og viser godt forskjellen i bygninger og landskap mellom de større gårdene og plasser/småbruk. Kulturmiljøet omfatter også en stavkirke og en prestegård med bygninger tilbake til 1600-tallet, samt andre bygninger med svært høy verneverdi. Det var i dette området at Tråen-skatten ble funnet.

BELIGGENHET

Rollag kirkegrend ligger på østsida av Lågen omkring 5 kilometer nord for Rollag sentrum.

Kulturmiljøet omfatter et areal i den flate dalbunnen med Rollag stavkirke, Rollag prestegård og bygdetunet, samt Tråen-gårdene lenger sør. Dette danner et sammenhengende landskapsrom avgrenset av Lågen i vest og den relativt bratte sør- og vestvendte skogkledde lia i nord og øst. Grensa i sør går i skogen mellom Tråen og Skarpmoen. Kulturmiljøet omfatter også den såkalte Paradisgrenda med tidligere husmannsplasser i den sørvendte dalsida en snau kilometer ovenfor prestegården.

BESKRIVELSE

Kulturmiljøet består av to delområder: Gårder, stavkirke m.m. i dalbunnen, og den tidligere husmannsgrenda i dalsida ovenfor.

Tråen-gårdene

Tråen-gårdene har flere helhetlige tun med mange eldre verneverdige bygninger. Ei stue på søre Tråen er fredet. Den er bygd i 1693 og dekorert av "kongsbergmaleren". På nordre Tråen er det to freda stabbur, det ene fra 1300-tallet, det andre fra 1578.

Rollag prestegård og stavkirke

Tunet i prestegården inneholder blant annet seks freda bygninger: Hovedbygning, bispestue, tre stabbur og en

tidligere badstue. Hovedbygningen fra 1633 skal være landets eldste bebodde prestebolig. Det fikk sitt nåværende utseende ved en større ombygging rundt 1840. Augustinus Flor, som var prest fra 1713, fikk bygd bispestua. Der holdt biskopen til når han var i bygda, og huset ble ellers brukt som retts- og kommunelokale.

Rollag stavkirke er nevnt første gang i skriftlige kilder i 1425, men er langt eldre. Mellom 1670 og 1760 ble kirken ombygd. Den ble både forlenget, forhøyet og utbygd til korskirke.

Tråenskatten

På Tråen mellom (kalt Me-Tråen) er det gjort skattefunn fra vikingtida. Sølvskatten ble trolig gravd ned tidlig på 1000-tallet, og inneholdt flere smykker og mynter. Noen av myntene er fra Usbekistan, Bysants og Danmark.

Tjuvholmen og Tjuvhaugen

Sør for Rollag kirke ligger en holme kalt Tjuvholmen. Holmen skal ha vært brukt som rettersted. Tjuvhaugen skal ha vært et gravsted for tjuver og forbrytere som ikke fikk legges i kristen jord. I forbindelse med byggingen av Numedalsbanen ble det funnet tre komplette skjeletter og dessuten en hodeskalle i haugen.

Numedalsbanen går gjennom området, her er et stoppested og en tidligere butikk.

Husmannsplassene i Paradisgrenda

I lia ovenfor Rollag prestegård ligger fem gårdsbruk, som tidligere har vært husmannsplasser under prestegården. De ble sannsynligvis ryddet fra rundt 1700 og framover. Her er bevart mange eldre bygninger og et småskala jordbrukslandskap med rydningsrøyser og steingjerder. Plassene ble sjøleierbruk i 1926, etter at husmenn fikk en lovbestemt rett til å kjøpe plassene de bodde på.

Navnet Paradisgrenda skal den ha fått fordi dette var store og gode plasser. Beliggenheten på østsida av dalen gjør at det er solrikt med tidlig vår. Det er godt bevarte stier mellom prestegården og kirken i dalbunnen og Paradisgrenda. I den nå skogkledde lia er det også spor etter to tidligere husmannsplasser.

Rollag bygdetun

Bygdetunet ble anlagt i 1960 og inneholder i alt 14 bygninger. De er typiske gårdsbygninger fra 1700- og 1800-tallet og er tilflyttet fra forskjellige gårder i bygda. Rostadstugu fra 1732 med opprinnelig inventar med dekorasjoner av "kongsbergmaleren" kan nevnes spesielt. Her er også ei skolestue.

VERNEVERDI

Landskapet i Rollag kirkegrend, både nede i dalbunnen og i den tidligere husmannsgrenda, har gjennomgått få endringer gjennom 1900-tallet og viser godt forskjellen i bygninger og landskap mellom de større gårdene og

husmannsplasser/småbruk. Rollag stavkirke og prestegård med bygninger tilbake til 1600-tallet er blant fylkets eldste og har høy sjeldenhetsverdi og opplevelsesverdi. Områdene bindes sammen av gamle veifar. Arkeologiske funn som Trånskatten og skjelettene i Tjuvhaugen er med på å gi tidsdybde til kulturmiljøet.

Området har fått svært høy kulturhistorisk verdi i Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Buskerud.

Rollag stavkirke er fra middelalderen og automatisk fredet. Det store stabburet på Tråen nordre 45/1 er fra middelalderen og automatisk fredet. Det lille stabburet fra 1578 er vedtaksfredet. Gamlestua på Tråen søre 45/5 er fra 1693 og er vedtaksfredet. De fredete kulturminnene er avmerket i kartet.

NYTTIGE KILDER

Fylkesmannen i Buskerud og Buskerud fylkeskommune: Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Buskerud (rapport 1999)

Knut Hoff: Rollag Bygdebok. Ætt og gard og grend (utgitt av Rollag kommune)

Rollag kirkegend

Paradisgrenda

Rollag stavkirke og prestegård

Tråen-gårdene

Kulturmiljø

Rollag kirkegend

